

JANÁKY MARIANNA

Nyarak

I.

Árnyékharisnyáját vette fel a nyári este. Épp sántaiskolát rajzoltam a teraszon. Kezemben kréta, az asztalon körte. Pár perce szedtem le a fáról, belehaptam, majd beleírtam a sántaiskolába a számokat. Húgom a bokorban guggolt, Buksi mellette téblábolt. *Nikő, szólj máj já! Fúj! Menj máj innen!*, kiáltott Kati karjával ide-oda csapkodva. *Az anyád!*, kaptam fel a körtét, a kréta is repült utána. Kutyanak vakkantott egyet, arrébb ment, és a fässzín oldala máris sárgálott. *Paraszat tesztek a nyelvédre!*, kiáltott ki anya a konyhaablakon. Magamban nevettem, bátyám télen apa feladatát már átvette, ő szedte ki cserépkályhánk-ból a salakot reggelente. Kesztyűben. Anyáé bőr volt, kicsit kopott, de nővére küldte Kanadából.

Hajnalban húgom bevackolt mellém babájával. *Magunktól lehetünk tejhések? Lehetek egyszemű anya és apa?*, kérdezte. *Talán*, feleltem. *Megkérdezzük Atit reggel!* A paplant is átöleltem. Aztán számokat írtam ujjammal Kati hátára: 1, 5, 4, 7, 9. Mind kitalálta, és lassan felmelegedett a lába.

Másnap a táskáját takarítottam. (Anyaparancs!) Összeaszalódott alma, mustáros virsli, szalvétába ragadt májkrémes kenyér, ujjaim között folyt a körtel. *Apa biztos nem örülne, ha mindezt látná!*, szidtam le. *Tudom, hogy nem vagy szűz!*, kapta ki táskáját a kezem közül. Bátyánk a sarokban ült, a *Légy jó mindhalálig* kötelező olvasmányt olvasta, és szájára téve kezét a nevetéstől fulladozott. *Két napig mindháromotoknak kijárási tilalom!*, süvített be anya szava a konyhából, és valami csörömpölve leesett a földre. Csengettek. A kapunak rosszul esett a csengetés. Két férfi állt előtte. Anya kinézett az ablakon. *Vöröske-reszt! Csomag!* Megnyugodtak a mögé bújó „verebek”. Pár perc múlva Ati félbevágta a narancsot, de nem vér folyt belőle. *Égnek áll a hajam tőletek!*, mondta anya, és leült közénk a nappaliban. *Itthon akarok maradni! Sárival játszani!*, rimánkodtam anyának kezem összetéve, majd nyálammal benedvesített szemem dörzsölgettem, mégis Budapesten kellett nyaralnia az egyik árvának. Sári a barátnőm volt meg a „cicám”. (Anya nem engedett a lakásba négy lábúkat.) *Pe-est, Pe-est*, nyújtogattuk egyre hosszabbra nyelvünket Sárival az elutazásom előtti este.

Ani Kispesten, nagymamáék szomszédjában lakott. Nem volt szép, a házuk se, pedig Ani lakatos apukáját mindennap Csajka hozta-vitte. Mint cserebogár páncélja, csillogott az autó és Ani szeme. Estétként az utcabeli gyerekekkel Komámasszony, hol az ollót játszottunk, de a „Hajómacska” volt a kedvencünk. Az árkot ugráltuk át, és a cica az árokban ide-oda szaladgált, amíg el nem kapott egy egeret.

Amikor először jártam Aniéknál, meglepődtem a vitrinben látott kis szobrokon. *Ezek kik?*, kérdeztem. Nálunk balerina, csárdászó lány, kutya, őzike nipppek voltak. *Hát a marxisták!*, emelkedett meg az álla, kerekedett ki a szeme. Az Istenért se árultam volna el neki, hogy nem tudom, miről beszél.

Nagymama nem szerette, ha a „prolikhoz” átmegyek. Gyakran használta ezt a kifejezést. Unokabátyám nem is jött velem soha, pedig új barátnőm gyakran hívta. Zoli rút kis kacának tartotta Anit, és reggeltől estig csak a rákendrott hallgatta: *Pleased to meet you / Hope you guess my name*, ordította, és rázta hosszú haját. Mindennap táncoltam vele. Felkapott, jobbra-balra lendített, majd a lába közé, utána fel egyik válláról a másikra, kétszer egymás után. Tvisztpulóveréből facsarni lehetett a vizet. Tizenhat éves volt. A vendégszobában aludt, én a „rokokós” nappaliban. Az ágyból épp nagymama portréját láttam. Nem néztem a szemébe (az életben sem), mégis úgy éreztem, hogy a gondolataim is látja, de ez nem lehetett igaz, mert akkor egy idő után nem engedett volna át Aniékhoz soha. Napközben Anival „pillangóztunk” az udvaron: kacagva összevissza szaladgáltunk a virágágyások között, és virágneveket kiabáltunk: rózsa, árvácska, lilium, orbáncfű. Ha valamelyikünk véletlen elesett, „pusziorvossággal” gyógyítottunk, és a rozsdás hordóból langyos esővizet csapkodtunk egymásra. Fehér, puffos ujjú blúzomból nem jöttek ki otthon se a mohazöld foltok. Igen, egyszer belemásztunk a hordóba (pancsoló szitakötők), és levettük a ruhánkat. A lakásban Ani hirtelen nem találta az orvosi táskáját, de hozott helyette fülpálcikát, üvegcséket, vattát, kanalat és ollót a köldökzsinór elvágásához. *Mindent tudok*, mosolygott izzó szemmel a már legkedvesebb barátnőm, és lehúzta a redőnyt. Később cseréltünk. *Az emberi test* két kötete nekünk is megvolt. Boldogan ernyedte el a csönd, és fátyolként takarta be az illatos kis aranyhalakat.

Nem leveleztünk Anival, de vártam a következő nyarat. Át akartam menni hozzájuk már az első nap. *Elköltöztetek!*, nézett a szemembe nagymama. *De hová?*

Nem jelentették be!, csapott le villámló hangsúllyal. Éjszaka arra ébredtem, hogy valaki felhajtja a paplanom. Ani bújt be mellém az ágyba, de amikor kinyitottam a szemem, eltűnt. Később vécére kellett mennem. Hirtelen elsötétült előttem minden. *Talán vírus vagy gyomorrontás. Mit evett? 38.5 a láza, de különben semmi komoly*, nyugtatta meg nagymamát az orvos.

Másnap kanadai nagynéném elé ment ki nagymama a repülőtérré. Bérelt kocsiban mentünk haza. Először ültem autóban. Félttem, hogy a dombról visszagurulunk, de boldogan rágtam a rágógumit. *Milyen az, ha valaki töji a magyajt?*, kérdezte húgom suttogva terítés közben. *„Fotójt” mond a karosszék helyett, és az előszobára azt, hogy „hál”*. Álomban a pesti rokokós nappali falán, a festményen Anit láttam, nyálas ujjammal csíkot húztam arcára.

II.

Vagy öt perce néztünk egy pontra harmincan. A rajzterem vitrines szekrénye tetején álló kétliteres befőttesüvegből már csúszott kifelé a kígyó, és még mindig csend volt. *Margit a legszebb nő a városban!*, hallottuk a fiúktól sokszor. *Nem lesz ballagás!*, sikoltott fel végre tanárnőnk (huszonöt lehetett), és kiszaladt a teremből, Sanyi pedig lötyögő lazasággal a rajzoszlophoz ment. Vonnult a vágó a padosorok között. Ő harapott bele először az almába, aztán körzőjére tűzve körbehordozta, és nyelvvel csettintgetve utánozta a lódobogást: *klakk, klakk*. Amikor hozzám ért, megveregettem a nyakát, ahogy a kocsisok a lovukét a főtéren várakozva szokták. Az egyik kocsisnak kereszt formájú forradásnyom volt az arcán. *Templomba jár, vagy egy angyalt erőszakolt meg, az hagyott kardjával nyomot a pofáján*, mondta Peti mosolyogva tavasszal egyszer, amikor hazafelé vitte a táskám. Igazgatónk lihegve lépett be a terembe, de akkor már a befőttesüvegen rajta volt a teteje, és benne egy leve-libéka ült, a sikló meg valahol az udvaron menekült. *Ki volt az?*, kérdezte, és szeme áthatóan tapogatta végig az osztályt. A csutka rajzára senki nem kapott négyest se.

Gyerünk, van egy ötletem!, mondta bátyám, miután délután elmeséltem neki. Tussal fekete köröket festett a nagyszoba udvar felőli ablakára, majd beszámolta. Közepén kígyófej. *Kész a céltábla!* Két-két almát falt be a spájzból a három testvér (malacszáj), csurgott az almaméz, és a csutkák paff, paff, csapódtak az üvegen. Húgom lábujjhegyre állt, mégse találta el a párkányt se. Kihoztam neki egy konyhaszékét.

Megevett újra egy almát, majd nagy svunggal lendítette kezét, megbilient, puff, árnyéktócsába esett a békakirálylány. *Mindjárt hazaér anya!*, kiáltott Ati órájára pillantva (előző évben kitűnő bizonyítványáért kapta), és bementünk mosogatni. Katinak bekötöttem a térdét, és felvettem vele sortjára a mackónadrágot, pedig engem nem is rajzolt le az óvodában a rajzlapra. *Hát épp nem voltál otthon*, felelte kérdésemre, amikor este fürdéskor a sebbe ragadt gézszálakat segitettem kiáztatni.

Tekeredett lábamra a kígyó, hiába próbáltam lefejtetni, a síkos hideg csúszott combomra felfele, hasamon dobogott a szíve, ugráltam, nem esett le, kezemmel cibáltam, de rám tapadt, kiáltottam, belecsípett mellembe, harapott, rágott, folyt a vére, lábam elé köpte szívét, *eper!*, lehajoltam, bekaptam: *szívet eszek!* Szívet eszek! Ati

rázott fel: *Mi a franc van veled?!* Húgom teliholdképe a derekából nőtt ki. Szerencsére anya nem ébredt fel. Visszaaludtam. Párnám alatt tojások, kis kígyók dugták ki fejüket, tátogtak, mint a vadgalambfiókák diófánk fészkeiben. Kivittem őket a piacra. A hentes bácsi megtörölte kezét fehér kötényében, kihúzta két ujjal a tojásból, majd felakasztotta a kis kígyókat a fél disznók mellé. Adott értük két forintot. A háromért.

Két nap múlva rajztanárnőnk Brezsnyev portréját a táblára mágneseikkel tűzte ki. Nem rajzolta le senki. Szünetben az indulónkat (én írtam) a fiúkkal énekeltem: *A lánnyal, a széppel egy az utunk. / A jelszavunk lusta és kéjenc. / Mi, kommunista ifjak indulunk, / mert bennünk apáink reménye*. A portré köré rajzolt nyelveket osztályfőnöknőnk nagyszünetben nem látta, a szendvicséből kilógó paprikadarabot nézve fordult ki az osztályból. Csak a brióskontya remegett... és az ajtó.

Erényöy (1992, fa, 129 × 36 × 33 cm, fotó: Zóka Gyula)

Nem lett ballagás. Kamaszokat horgászott a június. Lombok fölött égtenger, felhőhajók benne. Biciklim egy fa törzséhez támasztottam, ahol kettőt már láttam, kormányaikra egy-egy pár tornacipő és ing volt kötve. *Bakk!*, löktem előre kicsit az egymás mellett ülő fiúk hátát. *Minek vetted fel? Nélküle szebb lehetsz!*, fordult meg Sanyi, és elkapta matrózbúzom elejét maga felé húzva. *Nem áll jól! És Mártélyon se lesz ma ballagás!*, tromfolt Peti rögtön. *Még egy perc, és kétségbeesésemben belevetem magam a vízbe!*, nevettem. Sanyinak hirtelen kapása volt, fogott egy pontyot. *Tisztára olyan, mint az egyforintos bélyegen!*, kiáltott. Amikor pár perc múlva közelről is meg akartam nézni a szákban farkával csapkodó halat: *Azt mutasd meg, mi van alatta!*, mondta, és felrántotta blúzom alját. *Te meg pontyodnak a gilisztád! És nyálasan csókolsz!* Nyelvem mérget lövellt. Füstölt a nyár körülöttem, a Holt-Tisza meg unatkozva pihegett, Sanyira gondolva matrózbúzom még az évnýtön is a gimiben.

III.

Az udvari lámpa gyér fényt szitált, csigákat gyűjtötünk eső után. Nyolckézláb. *Haladj már, fenekedbe ér az orrom!*, lökött meg bátyám. Másnap az üres csigaházak, mint anya túrógombócái, jöttek fel a víz felszínére. Hiába fortyogtam az élő gilisztákat sajnálva, Ati a lábas fölé hajolva ezt mondta: *Belakozom, megragasztom, spárgával összekötöm, tengerjáró lesz! Mit szólsz?* Bepárasodott a szemüvege. Anya nem volt otthon. Este jött haza Ferivel. Öltönyén a csíkok vékonyak voltak, mint pipaszár lábai.

Anya a szalonna szagát kész volt kiszellőztetni, a férfiét az özvegy-gyerekek. Az énekkarból egy második gimis lány is ismerte Feri bát. Náluk is evett már reggelire rántottát. *Kis karácsony, nagy karácsony, kisült-e már a tojásod*, énekeltük a karácsonyi műsor próbája előtt az udvaron. Másnap Feri a temetőbe nem jött ki. (Hét éve ünnepeltük apa névnapját a temetőben.) Otthon mégis kiöntöttem a kristályvázából a vizet. A csokra volt benne, amelyet anya mindennap lemosott, levágta a száraz végét, majd beletett egy Algopyrint, ahogy a számba is. Egyik éjszaka 39 fölé ment fel a lázam. Az udvari diófánknek Feri-arca volt, ha megközelítettem, rám kacsintott, ágain meztelen kaucsukbabák nőttek, a szél ide-oda

himbálta őket, köröttük darazsak, leestek, elfutottam, rohantak utánam, hatalmas léptekkel mögöttük Ferifá. Elértem a tengert. Bátyám elkapta a kezem, felszedte a horgonyt, és a csigahajó már szelte is a vizet. Álltunk a tatján ketten, fejünkön csigaszarvak, egy polip kinyúlt foszforeszkáló csápjával, és az enyémet letépte. *Kicsim, hideg lesz, magas a lázad!* Törékeny anya (csigaház) vitt vagy negyven kilót a kádba karjában.

Pár nap múlva „Amikor beteg voltam” házi feladatombra csillagos ötöst kaptam. *Égtél, mint a reisz-tág!*, mondta Ati délután, miközben vízhányagostalparól tépte le óvatosan a bőrt. Magas szárú cipője lyukas volt, mint a lellem. Anya nem vette észre egyiket se, de néha, mintha a földből kelt volna ki! Tavasszal a szép, özvegy-galamb tipegett, ugrált, tolasozott velünk. És mire a fákon kihímezte a virágokat az április, Feri bácsi eltűnt. Ahogy a hópelyhek is.

Nyáron egy este kártyapartira készültünk. Húgom megkérdezte, fél vagy egész szalvétát tegyek. Anya mosolyogva felelte: *Akinek nagy a szája, annak egész!* Gyerekorvosunk már ott volt a konyhában, együtt nevetett anyával, és hallottam, amikor megkérdezte: *Feri?* Anya kavargatta még egy kicsit a galuskát, aztán kötényében megtörölve kezét ránk nézett.

Egy év se telt el, a fia járt hozzánk. Már az első képen látszott, illik derekamra a keze. Két év múlva fekete ballagó szoknyám övként ölelte. *Csííz!*, mosolygott, és kócos, zöld sörényű udvarunkon a fényképezőgép kioldott. *Adsz törzsszerelmes kedvezményt?*, kérdezte, és megcsókolta blúzon át a mellem. Ekkor jutott eszembe, hogy a villamoson (nyolcéves lehettem, nagymamáéknál nyaraltam Pesten, kenyérért küldött kedvenc pékjéhez) egy bácsi megkért, szálljak le vele, meghív egy fagylaltra, de közben belenézett puffos ujjú blúzomba. Köszönöm, de nagymama vár, mondtam lefelé húzogatva fehér pöttyös szoknyám.

Este a sírástól tizennyolc éves, pattanásos hátam remegett, és szobádban terhes hasfájásomig húztam a lábam. *Ide ugyan a kurvád biztos nem ül!*, mondta anyád, éreztem a paprikás illatát. A csirke fejét (benn volt a szeme) tányéromba tette, a galuskák meg csak puffadtak. Három torokban.

Másnap a kórháznál már nedves szemedig ért az este, amikor nem mentem haza veled. A várandós kanyarból úsztam kifele.